

บทที่ 1

ดัชนีราคาและเงินเฟ้อ

" เงินเฟ้อ (inflation) เป็นภาวะเศรษฐกิจที่แสดงถึงความไม่มีเสถียรภาพของระดับราคาสินค้าและบริการ เนื่องจากระดับราคาสินค้าและบริการทั่วไปปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง บางแห่งเรียก ราคาเฟ้อ โดยถือว่าเป็นภาวะที่ราคาเพิ่ม แต่ตามสภาพแล้ว เงินเฟ้อก็คือ ภาวะที่ใช้เงินเพิ่มขึ้น แต่ซื้อสินค้าได้ในปริมาณเท่าเดิม"

1.1 นิยามและความสำคัญของเงินเฟ้อ

1) นิยามเงินเฟ้อ

เงินเฟ้อ (Inflation) หมายถึง ภาวะเศรษฐกิจที่ระดับราคาสินค้าและบริการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง หรือถ้าพิจารณาจากค่าของเงิน เงินเฟ้อ หมายถึง ภาวะเศรษฐกิจที่ค่าของเงินมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง

การที่เราสามารถนิยามเงินเฟ้อได้ทั้งจากระดับราคาสินค้าและบริการ และจากค่าของเงินก็เนื่องจากราคาสินค้ากับค่า (ราคา) ของเงินมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามหรือเป็นปฏิภาคกลับต่อกัน หรือกล่าวได้ว่า เงินกับสินค้าต่างก็เป็นตัววัดมูลค่าซึ่งกันและกัน

จากนิยามความหมายแรก มีข้อความที่ควรทำความเข้าใจคือ

-ระดับราคาสินค้าและบริการ หมายถึง ระดับราคาสินค้าและบริการทุกชนิดหรือเกือบทุกชนิดโดยเฉลี่ยหรือดัชนีราคา (price index) ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง (เช่น 1 เดือน 3 เดือน (ไตรมาส) หรือ 1 ปี) ไม่ได้หมายถึงสินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่ง เช่น การเพิ่มขึ้นของราคาไข่ไก่และไข่เป็ดโดยที่ราคาสินค้าอื่นไม่เปลี่ยนแปลง จะไม่ถือว่าเป็นเงินเฟ้อ

- มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง หมายถึง ระดับราคาสินค้าและบริการส่วนใหญ่เพิ่มขึ้น กล่าวคือ ในบางช่วงเวลา ระดับราคาอาจจะเพิ่มขึ้น บางช่วงเวลา ระดับราคาอาจลดลง แต่โดยรวมแล้ว ทิศทางของระดับราคาเป็นไปในทางเพิ่มขึ้น หรือเรียกว่า uptrend เช่น ในรอบ 12 เดือน ระดับราคารายเดือน ปรับเพิ่มขึ้น 9 เดือน คงที่ 1 เดือน และลดลง 2 เดือน แสดงว่า ในรอบปีนั้น ระดับราคามีแนวโน้ม (ส่วนใหญ่) เพิ่มขึ้น และแนวโน้มการเพิ่มขึ้นนั้นก็จะต้องมีลักษณะต่อเนื่องด้วย

ตัวอย่างเช่น ระดับราคาในเดือน ม.ค. = 105 ก.พ. = 106 มี.ค. = 108 เม.ย. = 110 พ.ค. = 111 มิ.ย. = 111 ก.ค. = 110 ส.ค. = 109 ก.ย. = 110 ต.ค. = 111 พ.ย. = 112 และ ธ.ค. = 113 จากตัวเลขระดับราคาทั้ง 12 เดือน แสดงว่า ระดับราคามีแนวโน้มสูงขึ้นแม้ว่าในเดือน มิ.ย. จะทรงตัวเท่ากับ พ.ค. เดือน ก.ค. ลดลงจาก มิ.ย. และ ส.ค. จะลดลงจาก ก.ค. สมมติว่า ระดับราคาเฉลี่ย ม.ค.- ธ.ค. ของปีก่อนหน้าเท่ากับ 104 ก็แสดงว่า ระดับราคาเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเท่ากับ $(1+2+4+6+7+7+6+5+6+7+8+9)/12 = 5.7$ (ประมาณ) ในช่วง 12 เดือนจาก ม.ค.- ธ.ค. และระดับราคาเพิ่มขึ้นจากเดือน ธ.ค. ของปีก่อน = $(5.7/104) \times 100 = 5.48\%$ หรือก็คืออัตราเงินเฟ้อเท่ากับ 5.48%

จากตัวอย่างข้างต้น ถ้าสมมติใหม่ว่า ระดับราคาของเดือน ม.ค. จนถึง ก.ย. = 104 ต.ค. = 111 พ.ย. = 104 และ ธ.ค. = 103 ในกรณีนี้แม้ว่า ระดับราคาในเดือน ต.ค. จะสูงถึง 111 และระดับราคาเฉลี่ยในช่วง 12 เดือนเพิ่มขึ้นเท่ากับ $0+0+0+0+0+0+0+0+0+7+0+(-1) = 6/12 = 1/2$ ก็ตาม แต่การเพิ่มขึ้นของระดับราคาในเดือน ต.ค. ก็ไม่ถือว่าเป็นภาวะเงินเฟ้อ เพราะมิใช่การเพิ่มอย่างต่อเนื่อง และมีใช้เป็นแนวโน้มส่วนใหญ่ หรือกล่าวได้ว่า การเพิ่มของระดับราคาในเดือน ต.ค. มีลักษณะเป็นการเพิ่มของราคาชั่วคราวชั่วคราว

ตามความหมายที่สอง มีข้อความที่ควรทำความเข้าใจคือ

- ค่าของเงิน (value of money) หมายถึง อำนาจซื้อของเงิน (purchasing

power) ซึ่งมีความสัมพันธ์ผกผันกับระดับราคา กล่าวคือ ถ้าระดับราคาสูงขึ้น → อำนาจซื้อของเงินลดลง แต่ถ้าระดับราคาลดลง → อำนาจซื้อของเงินเพิ่มขึ้น

การที่เงินกับสินค้ามีความสัมพันธ์กันในเชิงมูลค่าเปรียบเทียบ (relative value) ซึ่งกันและกัน ดังนั้น ความหมายของเงินเพื่อที่พิจารณาจากระดับราคาสินค้าและบริการ และค่าของเงิน จึงมีความหมายเหมือนกัน เพียงแต่เป็นการมองจากคนละด้านเท่านั้น

2) ความสำคัญของเงินเพื่อ

เมื่อระบบเศรษฐกิจเกิดภาวะเงินเฟ้อ ผู้บริโภคโดยทั่วไปจะรู้สึกว่า ราคาสินค้าแพงขึ้น แต่หากมีผู้บริโภคคนใดคนหนึ่งรู้สึกว่าราคาสินค้าแพงขึ้น ภาวะเศรษฐกิจในขณะนั้นอาจจะไม่ได้เกิดเงินเฟ้อก็ได้ เพราะอาจจะเป็นเพียงความรู้สึกของคนบางคนเท่านั้น เพราะฉะนั้นเงินเฟ้อจึงเป็นปัญหาเศรษฐกิจที่กระทบต่อคนทั่วไป หรือคนส่วนใหญ่ในด้านค่าครองชีพ อาจกล่าวได้ว่า เมื่อเกิดเงินเฟ้อ ย่อมส่งผลกระทบต่อหลายประการคือ

ก. ค่าครองชีพสูงขึ้น เพราะระดับราคาสินค้าโดยทั่วไปสูงขึ้น ทุกคนต้องแบกรับภาระค่าครองชีพที่สูงขึ้น ไม่โดยตรง ก็โดยอ้อม

ข. การกระจายรายได้เปลี่ยนแปลง ผู้มีรายได้ประจำซึ่งรายได้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามราคาของสินค้าและบริการดังเช่นผู้มีอาชีพขายสินค้าและบริการ จะมีความเป็นอยู่ที่ฝืดเคืองขึ้น เช่น ข้าราชการ ลูกจ้าง และพนักงานที่มีรายได้เป็นเงินเดือนหรือค่าจ้าง

ค. การคาดคะเนเงินเฟ้อสูงขึ้น เมื่อระบบเศรษฐกิจเกิดเงินเฟ้อและคนทั่วไปเข้าใจว่าค่าของเงินลดลงโดยตลอด ดอกเบี้ยที่เขาได้รับมาจากการฝากเงินกับธนาคารไม่คุ้มกับค่าของเงินที่ลดลง เขาก็จะใช้จ่ายในปัจจุบันแทนที่จะเก็บออม เพราะคาดว่าค่าของเงินจะยิ่งลดลงไป การซื้อสินค้าเพื่อกักตุนไว้ก่อนที่ราคาจะขยับสูงขึ้นไปอีกก็จะเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง อันจะยิ่งเร่งให้แรงกดดันเงินเฟ้อ (inflationary pressure) รุนแรงขึ้น เว้นเสียแต่จะมี

มาตรการทางการเงินการคลังมาควบคุมอย่างได้ผล

ง. ปริมาณการนำเข้าสูงขึ้น เมื่อระดับราคาสินค้าภายในประเทศสูงขึ้น ก็ย่อมดึงดูดให้มีการนำเข้ามากขึ้น ปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดอาจเกิดขึ้นตามมา

จ. เศรษฐกิจขาดเสถียรภาพ ถ้าภาวะเงินเฟ้อเกิดขึ้นต่อเนื่องเป็นเวลายาวนาน จะทำให้เสถียรภาพเศรษฐกิจลดลง ล่อแหลมต่อการเกิดวิกฤติการณ์เศรษฐกิจรุนแรงได้ง่าย ดังเช่นที่เม็กซิโกเคยประสบวิกฤติค่าเงินเปโซมาแล้วในช่วงปลายปี 2537 เพราะเม็กซิโกเป็นประเทศหนึ่งในแถบละตินอเมริกาที่มีภาวะเงินเฟ้อต่อเนื่องมายาวนาน

3) ข้อควรพิจารณาเกี่ยวกับภาวะเงินเฟ้อ

แม้ว่าการเพิ่มขึ้นของระดับราคาจะเป็นตัวชี้ให้เห็นว่าระบบเศรษฐกิจได้เกิดเงินเฟ้อแล้วก็ตาม แต่การที่จะดูว่าตัวเลขอัตราเงินเฟ้อที่ปรากฏนั้น มีความถูกต้องน่าเชื่อถือเพียงใด ก็ควรจะได้นำปัจจัยต่อไปนี้มาพิจารณาประกอบด้วยคือ

ก. ประเภทดัชนีราคาที่ใช้คำนวณเงินเฟ้อ ดัชนีราคาที่นิยมใช้ในการคำนวณอัตราเงินเฟ้อนั้นมีอยู่ 3 ชนิดคือ (1) GNP Deflator (2) ดัชนีราคาผู้ผลิต (Producer Price Index : PPI) และ ดัชนีราคาขายส่ง (Wholesale Price Index : WPI) และ (3) ดัชนีราคาผู้บริโภค (Consumer Price Index : CPI)

(1) GNP Deflator เป็นดัชนีราคาที่มีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมราคาสินค้าและบริการทุกชนิดในระบบเศรษฐกิจ ทั้งที่เป็นรายการของภาคเอกชนและรัฐบาล การจัดทำดัชนีชนิดนี้จะต้องใช้เวลามาก และมักมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นได้ง่าย ดัชนีประเภทนี้จึงไม่เหมาะที่จะใช้วิเคราะห์ภาวะระดับราคาในระยะสั้น แต่อาจใช้มองภาพรวมของระบบเศรษฐกิจได้ เช่น ใช้ปรับค่าของรายได้ประชาชาติที่เป็นตัวเงิน (money GNP) ให้เป็นรายได้ประชาชาติที่แท้จริง (real GNP) เท่านั้น แต่ไม่ได้สะท้อนรายละเอียดเกี่ยวกับภาวะค่าครองชีพอย่างชัด

เจนเพราะเป็นดัชนีที่คำนวณรวมสินค้าไว้ทุกชนิดนอกเหนือไปจากสินค้าบริโภค ดังนั้น ถ้าหากราคาสินค้าที่จำเป็นแก่การบริโภคเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในขณะที่ราคาสินค้าอื่น ซึ่งมีใช้สินค้าบริโภคจำเป็นปรับลดลงมาเป็นเปอร์เซ็นต์เท่ากัน หรือมากกว่าก็จะทำให้มองไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงภาวะค่าครองชีพได้อย่างชัดเจน GNP Deflator จึงเป็นดัชนีราคาที่ใช้ได้ในขอบเขตจำกัด

(2) ดัชนีราคาผู้ผลิต (Producer Price Index : PPI) เป็นดัชนีราคาที่ใช้วัดการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยของราคาสินค้าที่ผู้ผลิตขายภายในประเทศ โดยที่ไม่รวมสินค้านำเข้า เดิม PPI นี้เคยเรียกว่า ดัชนีราคาขายส่ง (WPI) ซึ่งใช้กันมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1902 คนทั่วไปมักจะเข้าใจว่า wholesale prices หมายถึง ระดับราคาสินค้าที่ขายกันในปริมาณมากๆ กระทั่งล่วงมาถึงกลางทศวรรษที่ 1970 ความเข้าใจเดิมก็ได้เปลี่ยนไปเป็นว่า การขายส่ง (wholesale) หมายถึง "การขายส่ง" ที่มีผู้ขายส่งหรือ "ตัวแทนจำหน่าย" (wholesalers หรือ distributors) ต่อมา Bureau of Labor Statistics (BLS) แห่งสหรัฐอเมริกา ได้มีการนำเอา PPI มาใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1978 ทั้งนี้เพราะคนทั่วไป ยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับความหมายของคำว่า "การขายส่ง" (wholesale)

มองอีกแง่หนึ่ง PPI เป็นดัชนีราคาที่คำนวณจากราคาสินค้าที่ส่งออกจากโรงงานไปจนถึงร้านค้า หรือเป็นระดับราคาสินค้าที่ผู้ผลิตขายให้แก่ ผู้ที่เป็นตัวแทนจำหน่าย และร้านค้าปลีกหรือเป็นราคาก่อนที่จะถึงมือผู้บริโภค หรือก็คือ ต้นทุนของสินค้าที่ผู้ค้าปลีกรับมาจากโรงงาน ดัชนีราคาผู้ผลิตจึงเป็นดัชนีราคาสะท้อนถึงภาวะต้นทุนการผลิตของผู้ผลิตได้ เพราะฉะนั้น จึงใช้เป็นดัชนีที่บอกการเปลี่ยนแปลงภาวะธุรกิจได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ดี ดัชนีราคาขายส่งแบบที่เคยใช้เดิมนั้นยังสามารถใช้ประโยชน์ได้ระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในระบบเศรษฐกิจที่ผู้ผลิตยังเป็นผู้จัดจำหน่ายเอง หรือไม่ก็ยังมีบริษัทจัดจำหน่ายมากนัก การมีทั้งดัชนีราคาขายส่งกับดัชนีราคาผู้ผลิต จะช่วยให้เห็นส่วนต่างระหว่าง ระดับราคาสองชนิดนั้น ซึ่งก็คือทำให้เห็นความเป็นไปของธุรกิจการจัดจำหน่ายอันมีลักษณะเป็นการบริการ (services) ได้ว่า มีความก้าวหน้าหรือตกต่ำอย่างไร

(3) ดัชนีราคาผู้บริโภค (Consumer Price Index: CPI) หมายถึง ดัชนีราคาที่ใช้วัดการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาสินค้าบริโภคต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย ราคาสินค้าประเภทอาหารและเครื่องดื่ม เครื่องนุ่งห่ม เพลิดเพลินและที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ค่าตรวจรักษาและบริการ พาหนะขนส่งและการสื่อสาร การบันเทิง การอ่านและการศึกษา ยาสูบและเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ ดัชนีราคาผู้บริโภคเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า *ดัชนีค่าครองชีพ (cost-of-living index)* กล่าวคือ ถ้าดัชนีราคาผู้บริโภคปรับตัวสูงขึ้น ก็แสดงว่า ค่าครองชีพของประชาชนสูงขึ้น ดังนั้น จึงเป็นดัชนีราคาที่ใช้ในการกำหนดมาตรการ หรือนโยบายเศรษฐกิจด้านต่างๆ เช่น การเก็บภาษี การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ และโครงการสวัสดิการสังคมต่างๆ

การเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคาทั้งสามชนิดดังกล่าวข้างต้น จะเป็นไปได้ในทิศทางเดียวกันในระยะยาว แต่ในระยะสั้นอาจมีทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันได้ เพราะมีรายการสินค้าและบริการที่เป็นองค์ประกอบในการคำนวณแตกต่างกัน

ข. *มีการเปลี่ยนแปลงในคุณภาพสินค้าหรือไม่* ในกรณีที่ราคาสินค้าและบริการสูงขึ้น ควรจะได้พิจารณาด้วยว่า คุณภาพของสินค้าและบริการสูงขึ้นด้วยหรือไม่ ถ้าคุณภาพสูงขึ้นในอัตราเท่ากับ หรือสูงกว่าราคาที่เพิ่มขึ้นก็แสดงว่า ราคาที่แท้จริงของสินค้าและบริการชนิดนั้นมีได้เพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้น การที่ราคาเพิ่มขึ้นในกรณีนี้จึงมิได้แสดงว่า เงินเฟ้อสูงขึ้น ในทางกลับกัน แม้ว่าผู้ผลิตจะไม่ได้ปรับราคาขายเพิ่มขึ้น แต่ให้วิธีการปรับลดคุณภาพของสินค้าลงมา (adulteration) ก็ถือว่าได้ปรับราคาขึ้นที่แท้จริงขึ้นไป และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดเงินเฟ้อ

ค. *มีการควบคุมราคาสินค้าหรือไม่* ในระบบเศรษฐกิจตลาด (market economy) ซึ่งมีการควบคุมราคาสินค้า (price control) เช่น การควบคุมราคาขึ้นสูงที่กำหนดราคาควบคุมไว้ต่ำกว่าราคาดุลยภาพตลาด หรือการควบคุมราคาขึ้นต่ำที่กำหนดราคาควบคุมไว้สูงกว่าราคาดุลยภาพตลาดนั้น ในการจัดทำดัชนีราคา ก็จะคำนวณโดยใช้ราคาขึ้นสูง และราคาขึ้นต่ำที่รัฐกำหนดไว้ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วราคาควบคุมเป็นราคาที่มีได้สะท้อนภาวะอุปสงค์และอุปทานที่เป็นจริง อีกทั้งยังอาจมีการซื้อขายที่ไม่เป็นไปตามราคาควบคุมอีกด้วย เช่น ใน

การกำหนดราคาขึ้นสูง เพราะสินค้านั้นมีอุปสงค์มากกว่าอุปทาน จึงอาจมีการซื้อขายในตลาดมืดในราคาที่สูงกว่าราคาควบคุมก็เป็นได้ ซึ่งราคาที่ซื้อขายกันจริงๆ ในตลาดมืดจะเป็นราคาที่ให้ค่าส่วนเงินเพื่อได้ถูกต้องกว่า แต่เนื่องจากเป็นราคาที่ผิดกฎหมาย จึงไม่อาจเก็บข้อมูลที่ถูกต้องได้ ทำให้ต้องใช้ราคาควบคุมเป็นเกณฑ์ในการคำนวณ จึงกล่าวได้ว่า ยังมีการควบคุมราคาสินค้ามากเท่าไร ความถูกต้องน่าเชื่อถือของดัชนีราคาก็จะยิ่งน้อยลงเท่านั้น

ง. *การเปลี่ยนแปลงการบริโภค มีลักษณะเป็นการชั่วคราวหรือไม่* การเพิ่มขึ้นของราคาสินค้าและบริการในบางขณะ ก็มีลักษณะเป็นการเพิ่มขึ้นเพียงชั่วคราว เช่น ในช่วงหลังจากที่ประเทศผ่านเหตุการณ์สงครามมาใหม่ๆ ความต้องการสินค้าและบริการเพื่อการบริโภคและซ่อมแซมปฏิสังขรณ์สิ่งต่างๆ อยู่ในระดับสูง ทำให้ราคามีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างรุนแรงได้ แต่อาจเป็นเพียงระยะเวลาไม่นานนักก็ได้ถ้าหากปริมาณการผลิตสามารถสนองตอบความต้องการได้ทัน หรือบางที่รัฐบาลอาจนำเอาเงินสำรองออกมาใช้ เพื่อสั่งสินค้าเข้าประเทศเป็นการบรรเทาความขาดแคลนภายในประเทศก็ได้ ซึ่งก็จะไม่ทำให้ราคาสินค้าและบริการปรับตัวสูงขึ้นอย่างรุนแรงต่อไป แรงกดดันเงินในกรณีนี้ก็จะอ่อนตัวลงในที่สุด

จ. *มีการจัดเก็บภาษีและมีการให้เงินอุดหนุนหรือไม่* ในกรณีที่มีการจัดเก็บจากสินค้า เช่น ภาษีสรรพสามิต (excise tax) ซึ่งเป็นภาษีที่เก็บจากผู้ผลิต แล้วผู้ผลิตได้เอาไปรวมเข้าเป็นต้นทุนการผลิตสินค้า จากนั้นจึงบวกเพิ่มเข้าไปในราคาขายเพื่อเป็นการผลักรายมาซึ่งผู้ซื้ออีกทอดหนึ่ง จึงมีปัญหาว่า ในการคำนวณดัชนีราคา ควรจะใช้ราคาสินค้าที่เป็นราคา ก่อนหรือหลังการเก็บภาษี เพราะราคา ก่อนภาษีจะสะท้อนภาวะความต้องการที่เป็นจริงมากกว่า ในขณะที่ราคาหลังภาษีเป็นราคาซึ่งเป็นผลมาจากแนวนโยบายของรัฐ ทำให้ไม่อาจมองเห็นความขาดแคลนสินค้าตามที่เป็นจริงได้ อย่างไรก็ตามก็ดี ในทางปฏิบัติ ก็ต้องใช้ราคาหลังภาษี เพราะเป็นราคาที่สามารรถเก็บข้อมูลได้ ในทางกลับกัน ในกรณีที่มีการจ่ายเงินอุดหนุนให้แก่ผู้ซื้อสินค้าที่เป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภค ก็จะทำให้ไม่สามารถเห็นถึงระดับความต้องการสินค้าที่แท้จริงได้เช่นเดียวกัน หรือมีฉะนั้น ก็ควรจะใช้ราคาสินค้าที่หักเงินอุดหนุน (subsidy) ออกแล้ว แต่ในทางปฏิบัติจะให้ข้อมูลราคาสินค้าจากราคาที่มีการซื้อขายจริงเช่นเดียวกับกรณีที่มีการเก็บภาษี

ดังนั้น ในกรณีที่มีการเก็บภาษีจากสินค้าและให้เงินอุดหนุนแก่ผู้บริโภค จึงต้องเข้าใจว่า ดัชนีราคาที่สามารถวัดได้ จะไม่สามารถสะท้อนภาวะความต้องการบริโภคที่เป็นจริงได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ทั้งหมด

จ. ความตกต่ำของผลผลิตเกิดจากวิกฤติการณ์ระยะสั้นหรือไม่ ในบางช่วงเวลา ประเทศอาจประสบกับภัยธรรมชาติที่ร้ายแรง เช่น แผ่นดินไหว วาตภัย อุทกภัย โรคพืชและสัตว์ระบาด ฯลฯ ซึ่งส่งผลให้ปริมาณผลผลิตของประเทศลดลง และทำให้ระดับราคาสินค้าภายในประเทศมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างรุนแรงในระยะเริ่มแรกจนกระทั่งเมื่อได้มีการแก้ไขปัญหา ก็จะทำให้ภาวะชะงักงัน กลับมาฟื้นตัว และการผลิตกลับคืนสู่สภาพเดิม จึงเห็นได้ว่า การสูงขึ้นของดัชนีราคาในกรณีนี้ เป็นเพียงชั่วคราวระยะสั้น หรือเฉพาะปีใดปีหนึ่งเท่านั้น ไม่ส่งผลให้เกิดเป็นภาวะเงินเฟ้ออย่างต่อเนื่อง เพราะฉะนั้น ถ้าหากศึกษาข้อมูลดัชนีราคาแบบอนุกรมเวลาหลายปีติดต่อกัน แล้วพบว่าดัชนีราคาบางปีสูงลิ่วผิดปกติกว่าปีอื่น ก็ควรจะต้องค้นหาสาเหตุว่าเป็นเพราะมีวิกฤติการณ์เกี่ยวกับการผลิตที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราวระยะสั้นหรือเปล่า

กล่าวโดยสรุป การเพิ่มขึ้นของระดับราคาที่จะเป็นเงินเฟ้อนั้น อาจพิจารณาได้จากลักษณะดังต่อไปนี้

(1) ระดับราคาปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณอุปสงค์รวมส่วนเกินหรือก็คือภาวะที่ $อุปสงค์รวม > อุปทานรวม$ หรือเรียกว่า เงินเฟ้อด้านอุปสงค์ (*demand inflation*) และจากการเพิ่มขึ้นของต้นทุนการผลิต (เช่น ค่าจ้างแรงงาน ซึ่งผู้ผลิตมักจะผลักภาระต้นทุนค่าจ้างที่เพิ่มขึ้น ไปยังผู้บริโภค โดยการเพิ่มราคาสินค้า) หรือเรียกว่า เงินเฟ้อด้านต้นทุน (*cost inflation*)

(2) การเพิ่มขึ้นของระดับราคาจะต้องไม่ไปกระตุ้นให้การผลิตขยายตัวมากขึ้น จนส่งผลกระทบต่อราคา และทำให้แรงกดดันเงินเฟ้อลดลง

(3) เป็นการเพิ่มขึ้นของระดับราคาที่สามารถวัดจากราคาสินค้าและบริการซึ่งไม่รวมภาษี

ที่เก็บจากสินค้าและการบริโภค และไม่รวมเงินอุดหนุน ซึ่งในทางปฏิบัติทำได้ยาก เพราะรัฐบาลมักจะใช้นโยบายเก็บภาษีจากสินค้าที่ไม่ต้องการส่งเสริม และใช้นโยบายให้เงินอุดหนุนแก่สินค้าที่ต้องการส่งเสริม

(4) เป็นการเพิ่มขึ้นของระดับราคาที่คุณคละทั่วไปไม่สามารถคาดคะเนได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้เพราะถ้าคาดคะเนได้ถูกต้อง ก็จะทำให้มีการปรับตัวด้านอุปสงค์ และอุปทานไปจากแนวทางปรกติ ทำให้แรงกดดันเงินเพื่อเปลี่ยนแปลงไปได้ เช่น ถ้าคาดได้อย่างถูกต้องว่า เงินเพื่อจะลดลง เขาก็จะชะลอหรือประวิงการซื้อสินค้าไว้ รอจนกว่าราคาจะปรับลดลงมา ซึ่งก็จะทำให้แรงกดดันเงินเพื่อลดลงและเงินเพื่อลดลงเร็วขึ้น

(5) เป็นการเพิ่มของระดับราคาที่มาจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณเงินหรือรายได้ที่เป็นตัวเงิน (money income) โดยที่รายได้แท้จริง (ปริมาณผลผลิต) คงที่ หรือปรับตัวลดลง

นอกจากนี้ นักเศรษฐศาสตร์อีกหลายท่านก็ได้ให้นิยามเงินเพื่อไว้หลายแบบต่างๆ กัน เช่น

- "ภาวะเงินเพื่อเป็นภาวะที่รายได้ประชาชาติแท้จริงซึ่งเกิดขึ้นจริง (Actual Real GNP) เพิ่มขึ้นในอัตราสูงที่กว่ารายได้ประชาชาติที่แท้จริงทางศักยภาพ (Potential Real GNP) "

- "ภาวะเงินเพื่อเป็นภาวะเศรษฐกิจที่รายได้ตัวเงินเพิ่มขึ้นเร็วกว่าปริมาณสินค้าและบริการที่มีขายในตลาด หรือเป็นภาวะที่รายได้ที่เป็นตัวเงินเพิ่มขึ้นเร็วกว่ารายได้แท้จริง "

- "ภาวะเศรษฐกิจที่ระดับราคาสินค้าและบริการสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (increasing price) ตลอดเวลา ซึ่งการเพิ่มขึ้นของระดับราคาอาจเป็นการเพิ่มขึ้นของระดับราคาอย่างแท้จริงโดยไม่มี การควบคุม หรือเรียกว่า Open Inflation และการเพิ่มขึ้นของราคาที่ไม่แจ้งชัด (implicitly) ซึ่งเกิดขึ้นในกรณีที่มีการควบคุมราคาสินค้า (price control) หรือ

เป็นภาวะเงินเฟ้อที่เรียกว่า *Repressed Inflation*"

1.2 การคำนวณดัชนีราคาและอัตราเงินเฟ้อ

ก. การคำนวณดัชนีราคา

การที่บุคคลคนหนึ่งยอมทำงาน โดยแลกกับผลตอบแทนที่เป็นเงินเดือน หรือค่าจ้างก็เพราะเห็นว่า เขาสามารถจะใช้เงินเดือนหรือค่าจ้างที่ได้รับมาซื้อสินค้าและบริการตามที่เขาต้องการได้ แต่ถ้าสมมติว่า ขณะใดขณะหนึ่ง ราคาสินค้าและบริการที่เขาจำเป็นต้องซื้อได้รับตัวสูงขึ้นจากเดิมสองเท่า ก็แสดงว่า จากเงินรายได้เท่าเดิม เขาจะซื้อสินค้าและบริการได้เพียงครึ่งหนึ่งของปริมาณที่เคยซื้อได้เท่านั้นเดิม แต่สำหรับผู้บริโภครายอื่นที่บริโภคสินค้าชนิดอื่นซึ่งไม่เหมือนกับคนแรก เขาอาจจะไม่ได้รับผลกระทบเท่ากับคนแรกก็ได้ถ้าราคาสินค้าที่เขาซื้อไม่ได้ปรับตัวสูงขึ้น ซึ่งหมายความว่า ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงราคาสินค้าและบริการโดยทั่วไปไม่ได้ส่งผลกระทบต่อบุคคลทุกคนเหมือนกัน เพราะราคาสินค้าไม่ได้เพิ่มขึ้นพร้อมกันทุกชนิดและบุคคลแต่ละคนก็บริโภคสินค้าไม่เหมือนกัน ดังนั้น เมื่อระดับราคาสินค้าและบริการโดยทั่วไปกำลังปรับตัวสูงขึ้น ผู้บริโภคกลุ่มหนึ่งอาจจะไม่รู้สึกรู้ว่าค่าเงินของตนลดลงเลยก็ได้ถ้าหากราคาสินค้าที่เขาซื้อมายังมีราคาเท่าเดิม แต่สำหรับกลุ่มอื่นที่ต้องรับผลกระทบจากการเพิ่มของระดับราคาสินค้าก็จะรู้สึกเดือดร้อนจากการปรับตัวสูงขึ้นของราคาสินค้า

จากที่กล่าวข้างต้นหมายความว่า การวัดการเพิ่มขึ้นของดัชนีราคา จะให้ความรู้สึกของคนที่เป็นผู้บริโภคมาวัดอย่างเดี๋ยวนั้นไม่ได้ แต่จะต้องวัดในรูปของค่าเฉลี่ยและมีการนำเอาราคาสินค้าทุกๆ ชนิดมาคำนวณตามวัตถุประสงค์ของดัชนีแต่ละประเภท เช่นถ้าเป็นดัชนีราคาผู้บริโภค ก็ต้องนำเอาราคาสินค้าและบริการที่ผู้บริโภคซื้อหาบริโภคทุกชนิด มาทำการคำนวณดัชนีราคา หรือถ้าเป็นดัชนีรวม GNP Deflator ก็ต้องนำเอาราคาสินค้าและบริการทุกชนิดที่มีอยู่ในระบบเศรษฐกิจมาคำนวณดัชนีราคา

1. สูตรของ Laspeyres

$$P_i = \frac{\sum P_n Q_0}{\sum P_n Q_0} \times 100$$

2. สูตรของ Paasche

$$P_i = \frac{\sum P_n Q_n}{\sum P_0 Q_n} \times 100$$

- โดยที่ P_n หมายถึง ราคาสินค้าทุกชนิดในปีที่ต้องการคำนวณดัชนีราคา
 P_0 หมายถึง ราคาสินค้าทุกชนิดในปีฐาน
 Q_n หมายถึง ปริมาณสินค้าทุกชนิดในปีที่ต้องการคำนวณดัชนีราคา
 Q_0 หมายถึง ปริมาณสินค้าทุกชนิดในปีฐาน

โดยปกติ ดัชนีราคาที่ได้จากการคำนวณตามสูตรทั้งสองจะไม่เท่ากัน แต่จะใกล้เคียงกัน ซึ่งแสดงว่า สามารถใช้ประโยชน์ได้เหมือนทั้งสองสูตร อย่างไรก็ตาม ในระหว่างสูตรทั้งสองอาจจะมีข้อเด่นข้อด้อยต่างกันบ้างเล็กน้อยคือ สูตรแรกเป็นสูตรที่ใช้ ปริมาณในปีฐาน (base-year quantities) หรือ Q_0 เป็นตัวถ่วงน้ำหนัก ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นการเปลี่ยนแปลงที่นับจากปีฐานได้ชัดเจนกว่าสูตรที่สองซึ่งใช้ปริมาณในปีที่คำนวณดัชนีราคาหรือ Q_n เป็นตัวถ่วงน้ำหนัก

จะสังเกตได้ว่า ค่าดัชนีราคาที่คำนวณจากสูตรข้างต้นจะคูณด้วย 100 เสมอ ซึ่งหมายความว่าคำนวณค่าออกมาเป็นเปอร์เซ็นต์ หรือก็คือค่าดัชนีราคาที่คำนวณได้จะบอกให้รู้ว่าระดับราคาสินค้าและบริการ (Price Level) ในปีที่ต้องการคำนวณดัชนีราคามีค่าสูงกว่าระดับราคาในปีฐานซึ่งมีค่าเท่ากับ 100 อยู่ที่เปอร์เซ็นต์

ตารางที่ 1.1
ดัชนีราคาผู้บริโภคของไทย พ.ศ.2529-2541
(2529 = 100)

ปี พ.ศ.	ดัชนีราคา	อัตราเงินเฟ้อ(%)
2529	100.0	
2530	102.5	2.5
2531	106.4	3.8
2532	112.1	5.4
2533	118.8	6.0
2534	125.6	5.7
2535	130.8	4.1
2536	135.1	3.5
2537	141.9	5.0
2538	150.1	5.8
2539	158.8	5.8
2540	167.7	5.6
2541	181.3	8.1

ที่มา : กองดัชนีเศรษฐกิจการค้า กรมเศรษฐกิจพาณิชย์
: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 1.1 แสดงดัชนีราคาผู้บริโภคของไทยในระหว่างปี พ.ศ.2529-2541 ซึ่ง จะเห็นได้ว่า ดัชนีราคาในปี 2529 ที่ใช้เป็นปีฐาน มีค่าเท่ากับ 100 ดัชนีราคาในปี 2530 เท่ากับ 102.5 แสดงว่า ระดับราคาในปี 2530 สูงกว่า 2529 อยู่เท่ากับ $102.5 - 100 = 2.5\%$ และหากดูในปีถัดมา ก็จะได้ผลลัพธ์ในทำนองเดียวกัน เช่น ดัชนีราคาผู้บริโภคในปี 2532 เท่ากับ 112.1 ซึ่งหมายความว่า ระดับราคาสินค้าและบริการในปี 2532 สูงกว่าปี 2529 เท่ากับ 12.1%

ดัชนีราคาของปีเดียวกันหากคำนวณโดยใช้ปีฐานต่างกันจะได้ค่าไม่เท่ากัน ทั้งนี้เนื่อง จากราคาสินค้าและบริการของปีฐานที่ต่างปีกันย่อมไม่เท่ากัน อย่างไรก็ตาม ถ้าหากมีดัชนีราคา 2 ชุดที่มีระยะเวลาคาบเกี่ยวกัน แต่ใช้ปีฐานคนละปี เราก็สามารถปรับเปลี่ยนดัชนีราคาที่มีปี ฐานคนละปี ให้เป็นปีฐานเดียวกันได้โดยใช้วิธีเทียบบัญญัติไตรยางค์ธรรมดา สูตรการคำนวณ ดัชนีราคาข้างต้น สามารถที่จะนำมาใช้คำนวณดัชนีราคาสินค้าและบริการทุกประเภทได้ตามที่ ต้องการ นอกจากนี้ ดัชนีราคาผู้บริโภคยังนำมาใช้ในการคำนวณอัตราเงินเฟ้อได้ด้วยดังปรา กฏในตารางที่ 1.1 อัตราเงินเฟ้อจะแสดงค่าเป็นเปอร์เซ็นต์

ข. การคำนวณอัตราเงินเฟ้อ

อัตราเงินเฟ้อ (inflation rate) หมายถึง อัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคา ในระหว่างช่วงเวลาหนึ่ง เช่น จากตารางที่ 1.1 อัตราเงินเฟ้อปี 2530 เท่ากับดัชนีราคา ปี 2530 ลบด้วยดัชนีราคาปี 2529 หารด้วยดัชนีราคาปี 2529 แล้วคูณด้วย 100 ซึ่งจะได้ ดังนี้

$$\begin{aligned}
 P_{2530} &= \{ (P_{2530} - P_{2529}) / P_{2529} \} \times 100 \\
 &= \{ (102.5 - 100.0) / 100.0 \} \times 100 \\
 &= \{ 2.5 / 100 \} \times 100
 \end{aligned}$$

$$\text{อัตราเงินเฟ้อ (p) ปี 2530} = 2.5 \%$$

ดังนั้น สูตรทั่วไปที่ใช้ในการคำนวณอัตราเงินเฟ้อคือ

$$P_e = \frac{P_2 - P_1}{P_1} \times 100$$

โดยที่ P_2 หมายถึง อัตราเงินเฟ้อปีที่ 2 (=ระหว่างปีที่ 2 และปีที่ 1)
 P_1 หมายถึง ดัชนีราคาปีที่ 1
 P_e หมายถึง ดัชนีราคาปีที่ 2

ค. การปรับพื้นฐานของดัชนีราคา

ในระยะยาว เมื่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศมีการพัฒนาสูงขึ้น สินค้าและบริการต่างๆ ที่เคยแลกเปลี่ยนกันแบบสินค้าต่อสินค้า (barter system) ได้เข้าสู่ระบบตลาดอย่างแพร่หลายมากขึ้น มีการใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเพิ่มขึ้น ปริมาณเงินในระบบจึงมีมากขึ้น นอกจากนี้ การมีผลิตภัณฑ์ใหม่ออกมาสู่ตลาดมากขึ้น ประชากรเพิ่มขึ้น ปริมาณธุรกรรมทางเศรษฐกิจ (economic activities) ต่างๆ มีมากขึ้น ก็จะทำให้ราคาสินค้าและบริการโดยทั่วไปขยายตัวตามการขยายตัวของภาวะเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้ระดับราคาสินค้าจึงมีแนวโน้มปรับระดับขึ้นไปเรื่อยๆ เช่น ราคาข้าวแกง ซึ่งเท่ากับจานละ 5 บาทในปี 2519 ได้ปรับเพิ่มขึ้นมาเป็นจานละ 20 บาท ในปี 2542 นั้น อาจถือว่าเป็นไปตามระดับการขยายตัวของเศรษฐกิจ ทั้งนี้จะต้องระวังมิให้สับสนกับราคาสินค้าบางประเภท เช่น โทรทัศน์ พัดลม และวิทยุ เป็นต้น ซึ่งปรากฏว่ามีราคาลดต่ำลงเมื่อเปรียบเทียบกับในระหว่างช่วงเวลาดังกล่าว แต่จะต้องพิจารณาจากคุณภาพสินค้า และราคาของเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตสินค้าเหล่านั้นด้วย (ราคาเทคโนโลยี ก็คือต้นทุนชนิดหนึ่งในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม) เนื่องจากผู้ผลิตอาจใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพและความทนทานลดลง และการที่ต้นทุนเทคโนโลยีลดลง ส่อมทำให้ต้นทุนสินค้าเหล่านั้นลดลงหรือไม่เพิ่มขึ้นเหมือนสินค้าชนิดอื่น ราคาสินค้าดังกล่าวจึงลดลง หรือไม่เพิ่มขึ้นตามภาวะการพัฒนาเศรษฐกิจที่สูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม หากมองในแง่ภาพรวมแล้ว ระดับราคาสินค้าและบริการจะมีแนวโน้มสูงขึ้นตามระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้น ในการคำนวณดัชนีราคาและอัตราเงินเฟ้อ เมื่อได้กำหนดปีฐานไว้เป็นตัวเปรียบเทียบชั่วระยะหนึ่ง เช่น 10 ปี ค่าดัชนีราคาจะสูงมากแม้ว่าอัตราเงินเฟ้อจะไม่ปรับเพิ่มก็ตามเพราะอัตราเงินเฟ้อเป็นค่าอัตราการเปลี่ยนแปลงระหว่าง 2 ปี ที่เอามาคำนวณ ในทางปฏิบัติ การสร้างดัชนีราคาจึงมักจะมีการปรับเปลี่ยนปีฐานใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะตลาดและภาวะเศรษฐกิจ หรือกล่าวง่ายๆ ก็คือ ปรับเพื่อให้ปีฐานมีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา และเพื่อที่จะได้ใช้เปรียบเทียบได้อย่างเหมาะสม นั่นคือ หากใช้ปีฐาน 2504 ค่ารวมดัชนีราคาปี 2542 ก็จะเห็นว่า ไม่สามารถจะเปรียบเทียบกันได้อย่างสิ้นเชิง เพราะแม้แต่จำนวนชนิดของสินค้า และคุณภาพสินค้า ก็ต่างกันอย่างลิบลับ

การปรับฐานดัชนีราคา มักจะทำทุกๆ 5 ปี โดยอิงกับระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้น หากศึกษาภาวะดัชนีราคาที่มีระยะเวลาต่อเนื่องนานกว่า 5 ปี จึงจำเป็นที่จะต้องรู้วิธีปรับฐานการคำนวณดัชนีราคา ซึ่งทำได้ไม่ยากนัก ดังตัวอย่างข้างล่างซึ่งเป็นคำนวณดัชนีราคาโดยใช้สูตรของ Laspeyres ตามข้อมูลราคา (P) และปริมาณ (Q) ของสินค้าสามชนิด ก ข และ ค ตั้งแต่ปี 2520-2528 ที่กำหนดให้ ดังต่อไปนี้

ปีพ.ศ.	สินค้า ก		สินค้า ข		สินค้า ค	
	P	Q	P	Q	P	Q
2520	10	20	12	25	14	30
2521	11	22	14	28	16	32
2522	12	25	15	32	18	35
2523	14	26	17	34	22	40
2524	16	28	20	38	25	45
2525	19	30	22	42	28	50
2526	22	32	25	45	30	60
2527	25	35	28	48	32	65
2528	28	40	30	50	35	70

จากข้อมูลข้างต้น ถ้าคำนวณดัชนีราคาตั้งแต่ปี 2520 ถึง 2528 โดยให้ 2520 เป็นปีฐานจะได้เท่ากับ 100, 114.13, 125.54, 148.37, 170.65, 192.39, 213.59, 234.78 และ 256.52 ตามลำดับ ต่อมา หากต้องการปรับฐานมาให้ปี 2524 เป็นปีฐาน ก็ไม่ต้องเสียเวลาไปคำนวณใหม่ทั้งหมด เพียงแต่หาว่า ในปี 2520 นั้น หากคำนวณโดยให้ปี 2524 เป็นปีฐานแล้ว จะได้ดัชนีราคาเท่าไร ซึ่งในที่นี้ ถ้าคำนวณโดยให้สูตร Laspeyres เหมือนกัน ก็จะได้เท่ากับ 58.55 จากนั้น ก็ให้ดัชนีราคาปี 2520 ซึ่งมีค่าเท่ากับ 100 แต่เมื่อให้ปี 2520 เป็นปีฐานกับเมื่อให้ปี 2524 เป็นปีฐาน ซึ่งได้ 58.55 มาเป็นตัวเทียบบัญญัติไตรยางค์ เราก็สามารถปรับปีฐานดัชนีราคาจากปี 2520 เป็นปี 2524 ได้ เช่นถ้าต้องการปรับดัชนีราคาปี 2521 ซึ่งเท่ากับ 114.13 จากปีฐาน 2520 มาเป็นปีฐาน 2524 จะทำได้ดังนี้ เช่น

$$\begin{aligned} \text{ดัชนีราคาปี 2521 เมื่อให้ปี 2524 เป็นปีฐาน} &= (58.55 \times 114.131 / 100) \\ &= 66.83 \end{aligned}$$

ซึ่งค่าที่ได้นี้ ต่างจากตัวเลขจริงเพียงเล็กน้อยคือเพียง 0.04 เท่านั้น ทั้งนี้เพราะหากนำตัวเลขข้อมูลข้างต้นมาคำนวณตามสูตรการคำนวณดัชนีราคาโดยให้ปี 2524 เป็นปีฐานก็จะได้ค่าเท่ากับ 66.87

1.3 ปริมาณเงินกับระดับราคา

ปริมาณเงิน(cash balance) ในที่นี้อาจจะหมายถึง อุปสงค์ต่อเงิน(demand for money) หรือ อุปทานเงิน(supply of money) ก็ได้ ในการวัดปริมาณเงิน เราสามารถจะวัดได้ทั้งในแง่ที่เป็น ปริมาณเงินในรูปของตัวเงินหรือ nominal cash balance(NCB) และ ปริมาณเงินในรูปของค่าที่แท้จริง ซึ่งเรียกว่า real cash balance(RCB)

ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณเงินที่เป็น NCB และ RCB จะถูกกำหนดโดยระดับราคา หรือดัชนีราคา นั่นคือ

$$RCB = \frac{NCB}{P}$$

ซึ่งจากความสัมพันธ์ระหว่าง NCB RCB และ P ข้างต้น นี้ให้เห็นว่า (1) ถ้าระดับราคาไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากภาวะสมดุลที่ไม่มีภาวะเงินเฟ้อเกิดขึ้น หรือ $P = 1$ แล้ว RCB จะเท่ากับ NCB ซึ่งแสดงว่า อำนาจซื้อของเงินคงที่ ไม่เปลี่ยนแปลง (2) ถ้าระบบเศรษฐกิจเกิดเงินเฟ้อหรือ ค่า $P > 1$ แล้ว RCB จะน้อยกว่า NCB แสดงว่า อำนาจซื้อของเงินลดลง และ (3) ถ้าระบบเศรษฐกิจเกิดภาวะเงินฝืด หรือค่า $P < 1$ แล้ว RCB จะมากกว่า NCB ซึ่งแสดงว่า อำนาจซื้อของเงินเพิ่มขึ้น

ด้วยเหตุนี้ เวลากล่าวถึงค่าของตัวแปรทางเศรษฐกิจมหภาคไม่ว่าจะเป็นรายได้ประชาชาติ การบริโภค การออม การลงทุน การส่งออก การนำเข้า ฯลฯ จะต้องเข้าใจด้วยว่าเป็นค่าที่วัดในรูปของ NCB หรือ RCB เพราะทั้งสองค่าจะให้ความหมายที่ไม่เหมือนกัน

1.4 การกำหนดระดับราคาจากสมดุลในตลาดเงิน

ถ้ากำหนดให้ P เป็นระดับราคาสินค้าทั่วไปที่วัดในรูปของเงิน ก็จะได้ว่า ส่วนกลับของ P หรือ $1/P$ ก็คือราคาของเงินที่วัดในรูปของสินค้า ในตลาดเงิน ราคาของเงิน (หรืออัตราดอกเบี้ย) จะถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของเงิน เช่นเดียวกับในตลาดสินค้าซึ่งราคาสินค้าจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของสินค้า

สำหรับอุปสงค์ต่อเงิน อาจพิจารณาได้จากแรงจูงใจในการถือเงิน (motives) ซึ่งมีอยู่ 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ อุปสงค์ต่อการถือเงินเพื่อใช้จ่ายประจำวัน (transaction motive) อุปสงค์ต่อการถือเงินเพื่อป้องกันเหตุฉุกเฉิน (precaution motive) ซึ่งอุปสงค์ต่อเงินที่มาจากแรงจูงใจ 2 ประเภทนี้ จะเป็นอุปสงค์ต่อการถือเงินที่มีส่วนสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับปริมาณการใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนคือ มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับขนาดของรายได้ หากมองอีกแง่หนึ่ง อุปสงค์ต่อการถือเงินชนิดนี้เป็นอุปสงค์ต่อเงินที่แท้จริง